

УДК 811.163'27'282'08

## **ВПЛИВ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ЗМІН НА МОВНІ ЗРУШЕННЯ В ПІВДЕННОСЛОВ'ЯНСЬКОМУ РЕГІОНІ (КІНЕЦЬ ХХ-ПОЧАТОК ХХІ СТ.)**

**Людмила Васильєва**

*Львівський національний університет імені Івана Франка  
вул. Університетська, 1, Львів, 79000, Україна  
milav2000@yahoo.com*

Через призму історичного розвитку розглянуто вплив суспільно-політичних змін на мовні зрушення в південнослов'янському регіоні, актуальні для більшості країн Південної Славії. Особливу увагу приділено нормуванню, стандартизації/рестандартизації, мовній політиці та мовному плануванню, зв'язку мови та національної ідентичності. Актуальними є зв'язки соціолінгвістики регіону із соціумом, що відповідає логіці сучасної мовознавчої парадигми. Виходячи із засад сучасної європейської мовної політики, важливого значення набуває проблема накопичення мовами соціолінгвального капіталу.

*Ключові слова:* південнослов'янський регіон, мовна політика, стандартизація/рестандартизація, мовна глобалізація, соціолінгвальний капітал, національна ідентичність.

Соціолінгвістичний аналіз мовної ситуації, яка склалася в південнослов'янському регіоні наприкінці ХХ–на початку ХХІ ст., неможливо здійснити без з'ясування умов та обставин історичного розвитку цього регіону. Останніми роками там проводяться національні соціолінгвістичні дослідження, а з ними формуються нові соціолінгвістичні традиції, які дають змогу розкрити досвід виявлення різних аспектів взаємодії мови та суспільства в окремо взятій державі і в регіоні загалом. Мета пропонованої статті – крізь призму історичного розвитку південнослов'янського регіону коротко представити сучасну соціолінгвальну ситуацію в країнах Південної Славії, констатувати певні виклики, які на початку другого тисячоліття є важливим чинником формування там мовної політики, виявити особливості функціонування офіційних мов держав регіону (у тому числі нещодавно створених або відроджених) з огляду на європейський вибір, зроблений цими країнами, з'ясувати деякі питання, які в наш час з огляду на мовні зрушення стали предметом аналізу південнослов'янської соціолінгвістики. Об'єкт уваги становлять здебільшого проблеми, зумовлені суспільно-політичними змінами в південнослов'янському регіоні, які актуальні для більшості південнослов'янських соціолінгвістичних досліджень. Принагідно розкриваємо специфіку кожної соціолінгвістичної традиції щодо конкретної мовної дійсності в аспекті спеціалізації соціолінгвістичного знання в окремих південнослов'янських соціолінгвістичних студіях<sup>1</sup>.

У контексті окресленої проблеми постає питання: чи залежить значущість мови від величини території її поширення або від кількості її носіїв? Воно актуальне стосовно деяких сучасних південнослов'янських мов: чорногорської, яка налічує понад 229 тис. носіїв [2; 3], боснійської – понад 980 тис. [4], словенської – понад 1 млн. 727 тис. [5], македонської – понад 1 млн. 390 тис. [6], хорватської – понад 3 млн. 980 тис. [7] (наведені дані стосуються носіїв перелічених мов, що проживають саме на територіях своїх країн,

---

<sup>1</sup> Див. про спеціалізацію соціолінгвістичного знання в національних традиціях, зокрема у Г.П. Мацюк [1: 5–20].

кількість мовців, що проживають поза їх межами, до уваги не беремо). Соціолінгвальні проблеми зазначених народів мають специфіку, порівняно з мовними ситуаціями в тих південнослов'янських країнах, які мають більшу кількість носіїв – болгарською – понад 9 млн., сербською – понад 8 млн. 500 тис носіїв[8; 9]<sup>2</sup>, (щоправда, трактування їх як “великих” мов теж є доволі відносним).

На початку 90-х років саме на проблемах захисту та збереження так званих “малих” мов, зокрема таких, як чорногорська, зосередив увагу на початку 90-х рр. 61 Міжнародний конгрес ПЕН Клубу у Сантьяго де Кампостелла. Найбільша в світі організація літераторів і видавців вказала на обов'язок міжнародних структур (ЮНЕСКО та інших) захищати мови, які перебувають під загрозою зникнення, визначивши для цього відповідні форми діяльності на національних та міжнародних рівнях. Спираючись на документ, ухвалений конгресом, на пропозицію Чорногорського ПЕН Клубу, на найближчому 62 Конгресі ПЕН Клубу в Австралії (1998) вже обговорювалися питання про конкретні заходи, спрямовані на захист чорногорської мови та літератури.

Усім відома історично важлива роль, старослов'янської мови, яка заклала основу для виникнення і розвитку літературних мов усіх слов'ян. Зокрема, з нею пов'язаний розквіт болгарської мови у староболгарський період з огляду на отримання тоді Болгарією статусу певного слов'янського культурного центру. Проте цей розквіт не був тривалим процесом, а природний розвиток болгарської мови з XIV ст. був штучно перерваний турецькими завоюваннями, які зачепили не лише Болгарію, а й інші землі – Сербію, Боснію та Герцеговину, Хорватію тощо. Отож, сучасні мови, наприклад, болгарська чи сербська з огляду на цей зовнішній чинник формувалися в інших умовах, ніж деякі інші слов'янські мови. Зокрема, болгарське літературне товариство, яке як громадська організація утворилося аж наприкінці 60-х рр. XIX у м. Браїла (сьогодні – Румунія), мало своїм першочерговим завданням випрацювати та вдосконалити болгарську мову, а його засновники у створенні єдиної писемної мови вбачали засіб консолідації всіх мешканців країни та засіб ідентифікації болгарського етносу, тобто його відокремлення від інших етносів [10: 11].

Якраз у XIX ст. в усіх країнах південнослов'янського ареалу на порядку денному постали завдання стандартизування мов та нормування їх правопису. Саме з цим періодом пов'язаний процес кодифікації словенської мови. Тоді ж питання визнання її окремішності і самобутності асоціювали, зокрема, з діяльністю В. Копітара та Ф. Міклошича. На 30-х рр. XIX ст. припадають спроби іллірійців створити одну літературну мову для всіх південних слов'ян, у тому числі й словенців[11: 61]. І вже до 70-х рр. XIX ст., як стверджують науковці [12: 291], формування окремої літературної мови в Словенії було в основному завершене<sup>3</sup>.

Мовна концепція серба В. Караджича мотивувалася політичними та соціолінгвальними чинниками, тісно пов'язаними зі стандартизуванням мови на народній основі<sup>4</sup>.

<sup>2</sup> Дані подано стосовно носіїв перелічених мов, що проживають саме на територіях власних країн.

<sup>3</sup> Й. Топорішич виокремлює 7 періодів літературної/стандартної мови, шостий період її розвитку називає народним і обмежує його роками 1848-1900 (Slovenska slovnica 1976, 1984, 1991). Розширений і доповнений варіант граматики вийшов друком 2000 р. [13].

<sup>4</sup> Стисло ця концепція виглядала так: 1) Сербська літературна мова повинна бути єдиною в лінгвістичному відношенні й полівалентною, тобто такою, яка обслуговує всі галузі літературного, культурного, суспільного та ділового життя. 2) Мовні відмінності (фонетичні, морфологічні, лексичні) в різних стилях літературної мови мають бути усунені. 3) Кількість церковнослов'янзмів треба звести до мінімуму, всі вони мають бути “посерблені” (у багатьох випадках турецьким словам надавалася перевага над церковнослов'янськими). 4) Воєводинську діалектну базу народної мови слід замінити на східногерцеговинську (з іскавською, а не екавською вимовою). Див.: [14: 185–200].

Аналіз концепції іллірійців, які зробили значний внесок у вироблення єдиних мовних норм для всіх хорватів, дає підстави стверджувати, що ідею загальної мови для південних слов'ян їм вдалося реалізувати лише частково. Натомість їхні послідовники і супротивники наприкінці XIX ст. більш ніж на 90 років об'єднали мову сербів і хорватів. Таким чином, в ідеях цього суспільно-політичного та культурного руху, як і в діяльності В. Караджича чи Дж. Даничича в Сербії, Л. Гая, Я. Драшковица в Хорватії, С. Шкрабца та М. Плєтершіка у Словенії, виразно простежуються закономірності, які в наш час входять до кола питань, якими займається соціолінгвістика.

Доволі пізнім утворенням серед південнослов'янських мов є македонська мова. Македонська дослідниця А. Гюркова вбачає в її стандартизації подію, важливу в таких двох аспектах: націотворення та державотворення. На її думку, К. Місірков, діяльність якого на початку XX ст. була спрямована на визнання Македонії як окремої держави, та Б. Конескі, який працював над нормуванням македонського правопису та лексичної системи македонської мови, – це дві головні постаті в македонській лінгвістиці, які своєю невтомною працею в Комісії з літературної македонської мови 1944 р. зробили значний внесок у її стандартизацію [15].

Остаточно ж мовна ситуація в південнослов'янському регіоні змінилася наприкінці XX ст. Саме тоді, у зв'язку з розпадом СФРЮ, припинила існування сербсько-хорватська/хорватсько-сербська мова, якою в офіційній сфері користувалися чотири етноси – серби, хорвати, мусульмани-босняки та чорногорці, натомість, почали функціонувати боснійська, сербська, хорватська, а згодом і чорногорська мови. Боснійську мову як рівноправну 1995 р. було засвідчено підписами керівників тодішньої Югославії (у складі Сербії і Чорногорії), Боснії та Герцеговини, Хорватії, а також представників США та ЄС, в Дейтонській угоді (США). 2007 р. після здобуття Чорногорією незалежності вирішилося питання про надання чорногорській мові статусу офіційної у цій новоствореній державі.

Отже, на даний час у південнослов'янському регіоні налічується сім окремих державних утворень з власними національними кодифікованими мовами, які визнані офіційними<sup>5</sup>, а в одній з держав – у Боснії та Герцеговині – офіційними вважаються три мови: боснійська, сербська, хорватська. Стандартизована мова завжди становила і становить фундаментальну основу підпорядкування соціуму державним інституціям, а важлива з погляду соціолінгвістики дихотомія “мова – держава” набуває особливої ваги в країнах, які вступили до ЄС, з огляду на законодавчо-правову базу Європейської спільноти: у Словенії (з 1.05.2004), Болгарії (з 01.01.2007) р., Хорватії (1.07.2013).

Після проголошення незалежності Словенія остаточно визначила свої пріоритети щодо європейської інтеграції. Єдиною офіційною мовою країни там залишається словенська мова, рідна для 80% її населення. Нею ж послуговуються і національні меншини, які становлять майже 12 відсотків. Хоча босняки, серби і хорвати в кількісному відношенні переважають визнані там меншини (наприклад, італійців чи угорців), все ж вони вважаються в країні іноземними громадянами, а їхні мови не мають статусу мов меншин<sup>6</sup>. Ці та інші політичні та економічні умови, в яких опинилася Словенія після

<sup>5</sup> Або мовами для офіційного використання.

<sup>6</sup> У зв'язку з таким трактуванням мов національних меншин варто звернути увагу на соціолінгвістичні праці, присвячені попередньому становищу словенської мови як мови національної меншини у СФРЮ, правам національної мови у багатонаціональній державі, мовній політиці і мовному будівництву, які представлено у збірнику *Družbenost slovenskega jezika* (1991), звідки ми почерпнули багато інформації про зазначене питання. Тоді словенські лінгвісти докладали значних зусиль для досягнення реальної, а не декларативної рівноправності, щоб зберегти право своєї невеликої нації для безперешкодного розвитку власної мови в усіх сферах життя. Цьому ж періоду боротьби за словенську мову та її чистоту присвячено працю *Jezikovni pogovori v Sedem dni* (2007). Див. про це також [16: 28; 23; 31; 17: 169–170].

вступу до ЄС, сьогодні неоднозначно оцінюються мовознавцями країни [18; 19: 78; 20], які вбачають ризики передусім у помітному впливі англійської мови, яка дедалі активніше посилює свої позиції серед молоді – нової освіченої генерації словенського соціуму. Мову глобалізації науковці вважають небезпечним конкурентом щодо літературної мови, наголошуючи, що сучасна словенська літературна норма помітно віддалена від мовного узусу в усіх словенських регіонах. Через це вона вимагає від мовців певних мовленнєвих зусиль і при цьому не створює бажаного ступеня “комунікативної комфортності”, особливо в неофіційному спілкуванні [21; 22; 23]. З огляду на це, сьогодні особливо актуальним стає перегляд попередньої імперативно-пуристичної мовної політики в цій державі у бік більшої толерантності до нелітературних (розмовних) ідіомів, які забезпечують в умовах словенської мовної ситуації саме неофіційне спілкування [24: 26]. Це, зокрема, зумовлює зростання інтересу до дослідження мови міст, оскільки в Словенії інтенсивно проходять процеси урбанізації. Передусім вони помітні у її столиці Люблянні, а також у регіонах, що з нею межують (зокрема, приріст населення столиці Словенії та її навколишнього регіону за десять років, за даними перепису населення від 31.03.2002, становив від 20% до 40%, і ці процеси розгортаються дедалі потужніше). Така ситуація зумовлена посиленою централізацією суспільного, політичного, економічного, наукового, освітнього та культурного життя країни, яке у відповідь провокує відцентрові настрої в периферійних районах. Любляна опинилася в центрі процесів демократизації, урбанізації, централізації й глобалізації, які створюють передумови для зміни мовної ситуації спочатку у столиці, відтак, і в інших регіонах країни [25].

Болгарія, яка стала наступною південнослов'янською країною, що вступила до ЄС, теж відчуває певні глобалізаційні впливи. Інститут болгарської мови ввійшов до Європейської асоціації національних мов (EFNIL), що займається дослідженням проблем мовної екології (еколінгвістики) та збереженням так званих малих мов, яким загрожує зникнення. Болгарський соціолінгвіст А. Пачев, з огляду на це, у праці “Болгарія та болгарська мова в ЄС” вказує на нові соціолінгвістичні категорії, якими у ЄС визначають статус тієї чи іншої мови, керуючись вимогами мовної політики у цій спільноті. Йдеться, передусім, про надання тій чи іншій мові статусу великої чи малої. Для цього в об'єднаній Європі не тільки беруть до уваги кількість мовців, а й оперують новою категорією “соціолінгвальний капітал”, який визначають за комунікативною компетентністю носіїв певної мови, особливостями мовної політики та мовного планування, які передбачені в певній країні для розвитку та функціонування конкретної мови. “Із наданням болгарській національній мові статусу офіційної робочої мови в межах ЄС, – зазначає А. Пачев, – лише починається велика робота з пристосування болгарської мовної спільноти до умов багатомовної Європи... Усі законодавчі акти й документи, які мають важливе політичне значення, вже публікуються болгарською мовою... З одного боку, закони ЄС стають обов'язковими для виконання всіма громадянами Болгарії, а з другого, – болгарська судова система охоплює питання обов'язкової обізнаності з державною законодавчо-правовою базою, що дає змогу судам виносити вироки з метою покарання громадян/організацій за невиконання існуючих законів” [26]. Отже, на думку цього лінгвіста, для зростання соціолінгвального капіталу національним мовам, попри надання їм у ЄС статусу офіційних, необхідно рухатись у напрямі інтеграції, зважаючи при цьому на головні чинники успішного перебігу цього процесу: місця мови на європейському ринку, її відповідного рівня у соціолінгвальній ієрархії з метою включення до соціолінгвальної мережі [27]. При розгляді проблем статусу болгарської мови у ЄС та мовної політики в країні болгарський дослідник спирається на висловлювання французького соціолога, антиглобаліста П. Бурд'є про так званий “мовний ринок”, який становить мережу ринків, що взаємодіють між собою, де мови є обмінним капіталом, товаром; подібно до інших

споживчих товарів їх там продають чи купують. Мова, на яку є попит, приносить певний прибуток, а це дає можливість придбати інші потрібні мови. "...раз-у-раз цей умовний акт купівлі/продажу повторюється. ...Нагромаджується "мовний капітал", який водночас є капіталом фінансовим" [28: 259]. У продажу мови, як зазначає П. Бурд'є, беруть участь політичні суб'єкти і суб'єкти планування..., а до "поразки у накопиченні "соціолінгвального капіталу" призводять саме реципієнти – пересічні громадяни уже в складі своєї родини"[29]. Згідно з наведеними вище міркуваннями учених, мовна політика та мовне планування відіграють важливу роль у кожній державі, оскільки сприяють отриманню певною мовою статусу великої чи малої в об'єднаній Європі.

Національне самоусвідомлення народу та його культура тісно пов'язані з мовою. Мова є засобом, що підтримує і національну ідентичність народу, і його культуру. Мови, що виконують головно політичну функцію, не мають перспективи тривалого існування [30: 16–19]. Як приклад – сербсько-хорватська мова. Несподіване повернення низки південнослов'янських народів до свого національного коріння у різних галузях життя суспільства, включаючи і діалекти, дає підстави погодитися з В.Г. Гаком, який стверджує, що суттєву роль в актуалізації мовних проблем відіграє поширення демократичних та гуманістичних поглядів, що кожна мова є суспільним і загальнолюдським багатством, неповторним у своїй індивідуальності – все це в сутності забезпечило становлення того, що французи називають "le droit à la différence" – права розмовляти рідною мовою, жити за традиціями своєї культури [31: 104; 32: 99]. У комплексі проблем, пов'язаних зі зміцненням національної свідомості, важливе місце посідають національно-мовні проблеми, бо мова є невід'ємною складовою кожного народу, засобом гуртування його в одну спільноту, в якій відображається історичний досвід етносу, зберігається його культура, акумулюються його знання<sup>7</sup>. З цим пов'язане нове трактування проблеми колишньої сербсько-хорватської мови, яка й після набуття низкою країн незалежного статусу та стандартизування власних мов продовжує залишатися важливим соціолінгвістичним явищем. Це точка відліку, бо від часу припинення її існування починається вирішення важливих для новоутворених держав мовних проблем: становлення офіційної мови та мови меншин, розвиток мовної політики, утвердження мовної норми, виникнення правописних проблем, реалізація глобалізаційних впливів на мовні процеси тощо. Сербсько-хорватська мова оцінювалася попередньо під різними кутами зору, зокрема, з погляду функціонування мови та її варіантів<sup>8</sup>, що тепер перебувають у статусі окремих мов; як мови "lingua communis"[40], що в наш час дає певне теоретичне підґрунтя для вирішення проблем мовних меншин тощо. Отже, з появою самостійних мов після розпаду Югославії сербсько-хорватська мова залишилася лише у соціолінгвістичних працях у постюгославських країнах, зокрема Й. Баотича<sup>9</sup>,

<sup>7</sup> Див. також міркування, що використання літературної мови нечисленним народом ні в якій мірі не свідчить про обмеження його духовних можливостей і бідність чи нерозвиненість мови [33: 68].

<sup>8</sup> Уже з шістдесятих рр. XX ст. деякі югославські мовознавці вказували на існування відмінностей в сербсько-хорватській літературній мові, відкрито називаючи ці відмінності варіантами, відзначали їхнє взаємовідношення й статус з мовного, комунікативного та юридичного поглядів [34: 4–6; 35]. Принагідно зазначимо дані, подані М. Шіпкою щодо кількості мовців, які розмовляли сербсько-хорватською на території чотирьох республік, поряд з македонською та словенською, які використовувалися лише в межах своїх республік – Македонії чи Словенії. За переписом населення 1981 р. нею розмовляло: сербів – 49,81%, хорватів – 27,10%, мусульман – 12,24%, чорногорців – 3,54%, а також тих, які себе національно ідентифікували югославами – 7,31%, про чотири варіанти мови також писали В. Нікчевич, А. Ісакович [36; 37; 38]. 1991 р. з'явився словник відмінностей між сербською та хорватською мовами [39].

<sup>9</sup> Щоправда на перший план після 1990 року вийшли, все ж, проблеми стандартизації новостворених мов (передусім боснійської та чорногорської) та вдосконалення норм сербської та хорватської мов [41; 42].

М. Радовановича. Щоправда, особлива увага у працях соціолінгвістів приділяється нормуванню, стандартизації, мовній політиці та мовному плануванню новостворених мов тощо.

У комплексі викладених міркувань доцільно звернути увагу на важливу проблему, пов'язану з тлумаченням процесів мовного планування та нормування, що відбуваються після здобуття незалежності країнами, які попередньо перебували в складі багатонаціональної держави СФРЮ. Офіційною мовою або мовою панівної нації (у сенсі політичному, економічному, демографічному, тобто за кількістю її носіїв) там була головно одна мова, інші ж національні мови зазнавали певних обмежень<sup>10</sup>. У соціолінгвістичних працях, в яких досліджуються теоретичні аспекти мовного планування та нормування в країнах, що утворилися на теренах колишньої Югославії, процеси стандартизації визначаються дещо по-різному, проте спільним є трактування цього тлумачення як такого, що має в своїй основі кодифікацію мови. Зокрема, Р. Бугарські пояснює процес стандартизації як вибудовування мовних норм, а саме нормалізацію, нівелювання і нейтралізацію [44: 160]; Д. Шкілян – як процес створення експліцитної норми в певному суспільстві у певний момент, що зумовлено економічними, політичними і культурно-історичними чинниками [час, коли етнічна чи національна формація, приєднавшись до інтернаціональної цивілізації, починає послугуватися своїм ідіомом, який до цього часу задовольняв потреби лише етнічної цивілізації, який є стабільним у просторі й еластично стабільним у часі] [45: 40–55]. При цьому саме поняття еластичної стабільності, в основу якого покладено протиставлення мовної норми й кодифікації, має таку інтерпретацію: мовний стандарт стабілізується внаслідок кодифікації, а норма, визначена кодифікацією, мусить бути еластичною, що дасть змогу адаптуватися до змін, які відбуваються в мовній спільноті. Отже, стандартизація, на думку Д. Брозовича, є процесом неперервним, який повинен чуйно реагувати на зміни в різних галузях суспільного життя мовного колективу і відображати їх у мовному стандарті [46, 47, 48].

Щодо формування мовного корпусу: сучасні соціолінгвісти, зокрема Р. Купер [49: 122–123], стандартизацію, поряд з графізацією як першим етапом його формування (аспектом мовного планування, який впливає на графічне оформлення та правопис), та модернізацію, що значною мірою пов'язана з діяльністю, спрямованою на перегляд лексичного складу мови для задоволення потреб підвищення функціональності в нормованої мови в суспільній, економічній та інших галузях знань, визначають в межах мовного планування як етап його [корпусу] планування [50]. Тенденція до розмежування понять планування мовного корпусу та перегляд мовного корпусу чи рестандартизація появилась в працях лінгвістів саме для з'ясування процесів мовного планування в утворених південнослов'янських державах. На нашу думку, цілком виправданим є введення поняття “рестандартизації” щодо боснійської, хорватської, чорногорської мов (як протипази до термінів *стандартизація*, *модернізація*, *реновація*). Потребу в ньому обґрунтувала хорватська дослідниця А. Петі-Стантич, і вона використала це поняття для аналізу ситуації, що склалася, зокрема, в мовному просторі Хорватії після розпаду СФРЮ [51: 75]. Рестандартизацію науковець трактує як процес перегляду мовного корпусу, зумовлений зміною статусу мови, з метою часткового перегляду основ певного

<sup>10</sup> У колишній Югославії як багатонаціональній державі сербсько-хорватська мова називалася офіційною мовою (“službeni jezik”)[43: 4]. За конституцією країни такий самий статус мали ще словенська й македонська мови (там само), але фактично в армії, поліції тощо розмовляли головно сербсько-хорватською, а саме її “белградським варіантом”.

мовного стандарту. Рестандартизація проявляється в (пере)оцінці мовного стандарту, вона також встановлює межі для переосмислення тих компромісів, що існували в період політичної залежності. Визначена в контексті мовного планування рестандартизація є процесом, який має на меті надати мові нового – старого статусу й престижу шляхом “оформлення” [переоформлення. – Л.В.] старого – нового корпусу [52].

У цьому контексті варто зазначити, що, зокрема, в Чорногорії з огляду на зміну статусу чорногорської мови видання її нового “Правопису...” [53] стало поштовхом для появи “Граматики...” [54] (обидва видання підготовлені на замовлення Міністерства освіти і науки Чорногорії 2010 р.) та праць “Чорногорська мова в минулому і сучасному” (2011), “Діалектологи та чорногорська мова” (2014) тощо, які стали надзвичайно корисними і важливими для врегулювання соціолінгвальної ситуації в країні. Заснований 2003 р. Інститут Чорногорської мови, який отримав ім’я В.П. Никчевича (вченого-академіка, борця за визнання чорногорської мови) та Факультет чорногорської мови в м. Цетинє, котрий нещодавно оголосив набір студентів, теж сприяють цим процесам. Принагідно зазначимо, що саме небажання викладачів кафедри чорногорської мови та літератури університету в м. Нікшичі прийняти виклик часу та перейти на викладання чорногорської мови відповідно до нових академічних підручників спонукало Міністерство освіти і науки Чорногорії сприяти відкриттю нового факультету для викладання чорногорської мови та літератури у м. Цетинє.

На наш погляд, кодифікаторам чорногорської мови сьогодні варто поставити акцент ще на вивченні її величезного лексичного багатства, на виробленні відповідного підходу до нормування лексики, який би відповідав інтересам чорногорської мовної спільноти. До цього часу цій підсистемі чорногорської мови ще не було приділено достатньо уваги. Нагадаємо, що лише незначна кількість чорногорських лексем чи фразеологізмів попередньо ввійшла до словників сербської/сербсько-хорватської мови, бо ці одиниці, на думку сербських лексикографів, використовувалися на невеликих за розміром територіях, а зазначені у словниках народної мови “чорногоризми” отримали статус діалектизмів або провінційних слів. Велика кількість чорногорських лексем, яка тепер, сподіваємося, повертатиметься в обіг, подана у словнику творів П. П. Петровича Негоша М. Стевановича та Р. Бошковича (1974), а також у двотомному виданні словника мови П. П. Петровича Негоша М. Стевановича та М. Вуянич (1983), двотомному словнику М. Станича (1991) та словниках творів С. Любиші та М. Поповича. Зараз чорногорські лінгвісти працюють над повним словником чорногорської мови, який повинен заповнити цю лакуну.

Прогнозування динаміки мовної ситуації в певній країні, у нашому випадку маємо передусім на думці Чорногорію, значною мірою пов’язане з прогнозуванням зміни сфер уживання мов, які там функціонують (у Чорногорії йдеться про використання чорногорської і сербської мов) [55: 20], розширення чи звуження цих сфер на користь однієї з мов. Дослідження мовних ситуацій різних країн світу свідчить, що проголошення незалежності певною країною є тим чинником, який зумовлює формування у її мовців нових мовних потреб [56: 47], що визначають межі суспільних функцій мов [57: 59]. Таким чином, незалежний статус Чорногорії, без сумніву, став тим чинником, який безумовно вплинув на трансформацію попередніх звичаїв щодо використання колективом мовців цієї країни сербської і чорногорської мов і на їх вибір на користь чорногорської мови в різних сферах.

З проблемою стандартизації/рестандартизації тісно пов’язані інші напрями соціолінгвістичних досліджень у південнослов’янських країнах: протидії мовній

глобалізації [58; 59], багатомовності та проблеми мов меншин тощо. Останнього питання стосується, зокрема, короткий екскурс в історію багатомовності, що існувала у багатьох південнослов'янських народів. Багатомовність допомагала їм долати бар'єри у спілкуванні з представниками різних етносів, що проживали в тодішній Османській імперії: турецького, грецького, угорського, вірменського, єврейського, циганського. Зрозуміло, що так званий тогочасний мовний репертуар відповідав ситуації, професійній спрямованості, шляхам пересування та належності до певних об'єднань (зокрема, професійних: ремісники, торговці, селяни тощо), куди конкретна особа входила як мовець. Себто, кожен сам творив власну модель соціолінгвального капіталу (дозволимо собі використати для характеристики цих у часовому вимірі віддалених від сьогодення фактів, сучасний термін) залежно від персональної мовної та мовленнєвої компетентності.

Щодо сьогодення: у контексті проблем багатомовності та мовних меншин варто простежити зміни в сучасній македонській мовній ситуації. Згідно новаціями у Конституції країни від 2002 р., мова, якою розмовляє принаймні 20% населення країни, може стати офіційною (у цій слов'янській країні понад 25% населення становлять албанці) (ст.7). Отже, незабаром у цій слов'янській країні може змінитися статус албанської мови. Серед інших важливих проблем – питання мовних інновацій під впливом суспільно-політичних процесів сучасного світу [60], мови мас-медіа [61], мов соціальних груп, об'єднаних спільною діяльністю та питання відображення статі у мові [62; 63; 64; 65; 66].

Особливо важливим для сучасних соціолінгвістичних досліджень є питання функціонування новостворених мов південнослов'янського регіону: тут йдеться про національно-мовну ідентичність як продукт культури, історії, традицій, динаміки внутрієтнічних і міжєтнічних відносин. Р. Катичич у розділі своєї монографії „Novi jezikoslovni ogledi“ (Нові лінгвістичні студії), в якому аналізується мовна ідентичність, зумисне оминув приклад сербсько-хорватської мови, феномен якої йому було надзвичайно складно пояснити, керуючись критеріями, які він висував щодо аналізу інших мов [67:41–64; 68]. Лише виділення мов як окремих явищ на основі власної ціннісної ідентичності, дає підстави характеризувати їх як мови самостійні [69]. Ці проблеми і зараз є предметом досліджень учених, зокрема хорватських [70; 71], і вони набули особливої ваги з огляду на вступ Хорватії до Європейського Союзу та вимоги щодо мовної політики, запроваджені у цій спільноті.

Питання втрати національної ідентичності сьогодні можна розглядати і під іншим кутом зору. Так, болгарські соціолінгвісти вбачають небезпечні тенденції не у зовнішніх впливах на власну мову, а в самому стані болгарського соціуму: “Перш ніж почути себе європейцем, – вважає Р. Йовева, – сучасному болгарині необхідно оволодіти значним багажем знань і попереднього досвіду або зуміти проявити колосальне бажання для того, щоб їх отримати” [72: 11]. Лінгвісти Сербії проблеми сербської мовної ідентичності трактують, зокрема, крізь призму збереження її особливостей, назви, статусу у суспільстві у Боснії та Герцеговині, Чорногорії чи Хорватії тощо [73]. Як уже зазначалося вище, Боснія та Герцеговина є країною, де офіційно функціонують також інші мови [74], у Чорногорії досі немає порозуміння між прихильниками самотності чорногорської мови та супротивниками самого її існування, незважаючи на вже доволі тривалий період функціонування цієї мови як офіційної [75]. Проблеми мови і національної ідентичності – предмет аналізу в працях боснійської дослідниці Х. Вайзович, які, як вважає науковець, позитивно вплинули на формування й утвердження боснійської мови в офіційному використанні [76].



На завершення короткого огляду актуальних для країн Південної Славії соціолінгвальних проблем варто зазначити, що вони в усіх південних слов'ян стали предметом аналізу у працях п'яти напрямів. Їх як предмет аналізу болгарський соціолінгвіст М. Віденов виокремив, зокрема, у працях болгарських соціолінгвістів [77] (від себе додамо, – їх аналізують також інші південнослов'янські соціолінгвісти): 1. Проблеми норми та кодифікації, теорії літературної мови (сюди М. Віденов відносить і медійний дискурс та питання мовної глобалізації); 2. Мовні варіанти (у тому числі праці, пов'язані з гендерними, соціальними, віковими, освітніми етнічними особливостями); 3. Етнографічні дослідження (себто питання, які стосуються нерозривної єдності мови й культури, пов'язані з антропологічним напрямом Д. Хаймса). 4. Інтерпретативна соціолінгвістика, основу якої становлять антропологія та етнометодологія або етнометодологія дискурсу (соціолінгвістичні дослідження, які стосуються статусу мов та мовлення, у тому числі мов національних меншин). М. Віденов констатує заполітизованість цієї проблеми, наголошуючи на її прагматичній меті (передвиборна агітація тощо). У цьому сенсі Болгарія не є винятковою країною: випадки використання соціуму для політичної гри за допомогою мови притаманні всім південнослов'янським країнам і не лише їм; 5. Дослідження соціолектів та жаргону (сленгу)<sup>11</sup>.

Як висновок: у всіх країнах південнослов'янського регіону триває процес генералізації та спеціалізації знань про мову, спостерігається тісний зв'язок мови і соціуму, що відповідає логіці сучасної мовознавчої парадигми. Південнослов'янські науковці намагаються створити власну адекватну, наукову обґрунтовану соціолінгвістичну концепцію мовного розвитку, продемонструвати її в широкому історичному контексті, дослідити сучасну соціолінгвальну ситуацію, визначити пріоритети сучасної мовної політики, мовного планування, і таким чином намагаються уникнути мовних конфліктів у суспільстві. Цьому сприяють дослідження мовних ситуацій різних країн світу, які підтверджують, що проголошення незалежності певною країною є чинником, який зумовлює формування у її мовців нових мовних потреб та сприяє визначенню меж суспільних функцій мов, у тому числі мов меншин. Зокрема, незалежний статус країни стає чинником, який впливає на трансформацію попередніх звичаїв колективу мовців щодо використання тієї чи іншої мови в різних сферах. Для країн, що вступили до ЄС, важливого значення набуває проблема накопичення соціолінгвального капіталу.

Для створення концепції мовного розвитку, крім праць вітчизняних науковців, автори послуговуються результатами досліджень англомовних, франкомовних чи німецькомовних лінгвістів. Від часу появи новаторських розвідок із соціології та соціолінгвістики П. Бурд'є, Дж. Фішмана, У. Лабова, а також Б. Андерсена, Д. Хаймса, вчені, спираючись на досягнення цих та інших лінгвістів і соціологів, вже сформували свої підходи щодо дослідження власної мовної дійсності. Як основу для створення теоретичного підґрунтя болгарської, македонської, сербської, словенської, хорватської, чорногорської соціолінгвістики зазначимо і своєчасні переклади передусім англомовних соціолінгвістичних праць на слов'янські мови цього регіону. Зокрема, для вирішення важливої проблеми, пов'язаної з тлумаченням процесів мовного планування, що відбуваються в новостворених країнах південнослов'янського регіону після здобуття незалежності, виникло поняття рестандартизації, пов'язане з переглядом мовного корпусу. Важливою умовою сучасного розвитку південнослов'янського регіону, є зв'язки із соціумом, метою яких є запобігання маніпуляціям з мовною свідомістю громадян,

<sup>11</sup> Ці питання достатньо розроблені в болгарській соціолінгвістиці [78].

особливо у світлі засад сучасної європейської мовної політики. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у подальших спостереженнях над функціонуванням офіційних мов Південної Славії та врегулюванням у регіоні мовної політики щодо меншин.

1. Мацюк Г. Сучасна соціолінгвістика: тенденції в розвитку теорії і завдання / Г. Мацюк // Мова і суспільство. – 2010. – Вип. 1. – С. 5–20.
2. [Електронний ресурс]. – Доступно з : [https://sr.wikipedia.org/wiki/%D0%A6%D1%80%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE%D1%80%D1%81%D0%BA%D0%B8\\_%D1%98%D0%B5%D0%B7%D0%B8%D0%BA](https://sr.wikipedia.org/wiki/%D0%A6%D1%80%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE%D1%80%D1%81%D0%BA%D0%B8_%D1%98%D0%B5%D0%B7%D0%B8%D0%BA) (16 січня 2017 р.).
3. [Електронний ресурс]. – Доступно з : [https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A7%D0%B5%D1%80%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE%D1%80%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9\\_%D1%8F%D0%B7%D1%8B%D0%BA](https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A7%D0%B5%D1%80%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE%D1%80%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D1%8F%D0%B7%D1%8B%D0%BA) (16 січня 2017 р.).
4. [Електронний ресурс]. – Доступно з : [https://bs.wikipedia.org/wiki/Bosanski\\_jezik](https://bs.wikipedia.org/wiki/Bosanski_jezik) (16 січня 2017 р.).
5. [Електронний ресурс]. – Доступно з : [https://hr.wikipedia.org/wiki/Slovenski\\_jezik](https://hr.wikipedia.org/wiki/Slovenski_jezik) (16 січня 2017 р.).
6. [Електронний ресурс]. – Доступно з : [https://hr.wikipedia.org/wiki/Makedonski\\_jezik](https://hr.wikipedia.org/wiki/Makedonski_jezik) (16 січня 2017 р.).
7. [Електронний ресурс]. – Доступно з : [https://hr.wikipedia.org/wiki/Hrvatski\\_jezik](https://hr.wikipedia.org/wiki/Hrvatski_jezik) (16 січня 2017 р.).
8. [Електронний ресурс]. – Доступно з : [https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%B5%D1%80%D0%B1%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9\\_%D1%8F%D0%B7%D1%8B%D0%BA](https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%B5%D1%80%D0%B1%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D1%8F%D0%B7%D1%8B%D0%BA) (16 січня 2017 р.).
9. [Електронний ресурс]. – Доступно з : [https://ru.wikibooks.org/wiki/%D0%91%D0%BE%D0%BB%D0%B3%D0%B0%D1%80%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9\\_%D1%8F%D0%B7%D1%8B%D0%BA](https://ru.wikibooks.org/wiki/%D0%91%D0%BE%D0%BB%D0%B3%D0%B0%D1%80%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D1%8F%D0%B7%D1%8B%D0%BA) (16 січня 2017 р.).
10. Стоянова Е.П. Деякі аспекти мовної ситуації в Болгарії у зв'язку з її вступом до Європейського Союзу / Е.П. Стоянова // Мовознавство. – 2010. – № 6. – С. 11–22.
11. Франко І. Слов'янська взаємність в розуміння Яна Коллара і тепер / І. Франко // Франко І. Зібрання творів : У 50-ти т. – Т. 29. – Київ, 1981. – С. 25–67.
12. Плотникова О.С. Словенский язык / О.С. Плотникова // Славянские языки. Москва : Московский университет, 1977. – С. 289–332.
13. Toporišič J. Slovenska slovnica. Četrta, prenovljena in razširjena izdaja / J. Toporišič. – Maribor : Obzorja, 2000. – 1000 s.
14. Васильєва Л.П. Концепція літературної мови Вука Караджича і сучасна лінгвальна ситуація в південнослов'янському регіоні / Л.П. Васильєва // Вісник Львівського університету. Сер. філологічна. – Вип. 48. – Львів, 2009. – С. 185–200.
15. Ѓуркова А. Социолингвистички аспекти на македонскиот јазик: од стандардизација до актуелните тенденции. [Електронний ресурс]. – Доступно з : <http://philologicalstudies.org/g/dokumenti/2008/vol2/2/4.pdf> (16 січня 2017 р.).
16. Катунин Д. А. Статус языков в современном законодательстве Словении и словенский язык в законодательных актах сопредельных стран. Статья первая / Д. А. Катунин // Язык и культура. – 2008, – № 3. – С. 23–41.
17. Ажнюк Б.М. Сучасні тенденції розвитку сучасної соціолінгвістичної термінології / Б.М. Ажнюк // Мовознавство. – 2013, – №2–3. – С. 163–183.
18. Leclerc J. “Slovénie”, 2004. – [Електронний ресурс]. – Доступно з : <http://www.tlfq.ulaval.ca/axl>. (8 грудня 2015 р.).
19. Stabej M. Bo en jezik dovolj? Večjezičnost v enojezičnosti / M. Stabej // Obdobja 20. Slovenski knjižni jezik – aktualna vprašanja in zgodovinske izkušnje / Ur. A. Vidovič Muha. – Ljubljana : Filozofska fakulteta. 2001. – S. 51–70.
20. Statistične informacije (statistični urad Republike Slovenije). Ljubljana, st.93/2003 (електронна версія). [Електронний ресурс]. Доступно з : [www.sov.si/popis](http://www.sov.si/popis). (12 грудня 2016 р.).

21. Vidovič Muha A. Sodobni položaj nacionalnih jezikov v luči jezikovne politike / A. Vidovič Muha // Obdobja 20. Slovenski knjižni jezik – aktualna vprašanja in zgodovinske izkušnje / Ur. A. Vidovič Muha. – Ljubljana : Filozofska fakulteta, 2001. – S. 5–27.
22. Vidovic Muha A. Vprasanje globalizmov ali meje naših svetov // Obdobja 22. Metode in zvrsti. Aktualizacija jezikovnozvrstne teorije na Slovenskem: členitev jezikovne resničnosti. Mednarodni simpozij. – Ljubljana : Filozofska fakulteta, 2003. – S. 73–81.
23. Stabej M. Slovenščina v evropski jezikovni mavrici // Družboslovne razprave. – 18/40, avg. 2002. – S. 157–168.
24. Pogorelec B. Teorija zvrstnosti in slovensko jezikovno normiranje // Obdobja 22. Metode in zvrsti. Aktualizacija jezikovnozvrstne teorije na Slovenskem: členitev jezikovne resničnosti. Mednarodni simpozij. – Ljubljana, 2003. – S.17–26.
25. Tivadar H. Podoba in funkcija govorjenega kljižnega jezika glede na neknjižne zvrsti / H. Tivadar // Obdobja 22. Metode in zvrsti. Aktualizacija jezikovnozvrstne teorije na Slovenskem: členitev jezikovne resničnosti. Mednarodni simpozij. – Ljubljana, 2003. – S.437–452.
26. Пачев А. България и българският език в Европейския съюз. / А. Пачев //Български език. – 2007. – № 1. – С. 1–14. [Електронний ресурс]. – Доступно з : [http://www.balgarskiezik.eu/1-2007/A\\_Pachev.pdf](http://www.balgarskiezik.eu/1-2007/A_Pachev.pdf). (12 грудня 2016р.).
27. Пачев А. Знач. праця.
28. Bourdieu P. Language & Symbolic Power / P. Bourdieu –First edition. Translated by Gino Raymond & Matthew Adamson. Edited by John B. Thompson. – Cambridge, MA : Harvard University Press, 1991. – 291 p.
29. Bourdieu P. Знач. праця.
30. Андрусів С. Модус національної ідентичності: Львівський текст 30-х рр. XX ст. [монографія] / С. Андрусів – Львів : ЛНУ ім. Ів.Франка; Тернопіль : Джура, 2000. – 340 с.
31. Гак В. К типологии форм языковой политики / В. Гак // Вопросы языкознания. – 1989. – №5. – С. 104–133.
32. Мечковская Н. Б. Социальная лингвистика / Н. Б. Мечковская – Москва : Аспект-пресс, 1996. – 207 с.
33. Васильєва Л. Специфіка функціонування серболужицьких мов та сучасна ситуація в слов'янському мовному світі / Л. Васильєва // Питання сорабістики. – 2000. – Вип.8. – С. 64–69.
34. Pranjić K. Zakonski prijedlog: četiri jezika / K. Pranjić // Jezik. – 1968–1969. – Br.1. – S.4–6.
35. Šipka M. La langue serbocroate standard contemporaine a la lumiere des rapports nationaux / M. Šipka // Vuk Stefanović Karadžić (Actes du Colloque International tenu en Sorbonne, les 5 et 6 octobre 1987) – Paris, 1988. – P. 43–48.
36. Nikčević V. Dimitrije Milaković kao lingvista / V. Nikčević // Ovdje. – 1987. – Br.198. – S.10–11.
37. Nikčević V. Periodizacija stare crnogorske književnosti / V. Nikčević // Zbornik radova profesora i saradnika Nastavničkog fakulteta. – Br.5/6. – Nikšić, 1982. – S.275–304.
38. Isaković A. Varijante na popravnom ispitu / A. Isaković // Život. – 1970. – Br.11/12. – S. 54–71.
39. Brodnjak V. Razlikovni rječnik srpskoga i hrvatskoga jezika / V. Brodnjak. – Zagreb : Školske novine, 1991. – 632 s.
40. Radovanović M. Sociolingvistika / M. Radovanović. – Novi Sad : Matica srpska, 1986. – 304 s.
41. Baotić J. Standardni jezici štokavskog narječja / J. Baotić // Simpozij o bosanskome jeziku (Zbornik radova). – Sarajevo, 1999. – S.89–96.
42. Radovanović M. Srpski jezični standard / M. Radovanović // Jezični varijeteti i nacionalni identiteti: prilozi proučavanju standardnih jezika utemeljenih na štokavštini / Ured. L. Badurina, I. Pranjković, J. Silić – Zagreb : Disput, 2009. – S. 199–214.
43. Ustav SFRJ. – Beograd : Službeni list, 1980. – 227 s.
44. Bugarski R. Raslojavanje jezika / R. Bugarski // Uvod u opštu lingvistiku. Beograd. – Novi Sad, 1989. – 174 s.
45. Škiljan D. Planiranje jezika / D. Škiljan // Jezična politika. – Zagreb, 1988. – S. 40–55.
46. Brozović D. Gramatičke značajke hrvatskoga jezika / D. Brozović // Jezik. – 1997. – Br.4. – S.127–135. 287.

47. Brozović D. Aktualna kolebanja hrvatske jezične norme // *Jezik*. – 1998. – Br.5. – S.161–176.
48. Brozović D. Deset teza o hrvatskome jeziku / D. Brozović // *Hrvatski jezik u političkom vrtlogu*. – Zagreb : Mladost, 1990. – S.271–283.
49. Cooper Robert L. Language Planning and Social Change / Robert L. Cooper – Cambridge : Cambridger University Press, 1996. – 187 p.
50. Cooper Robert L. Зазнач. праця.
51. Peti-Stantić A. Restandardizacija (hrvatskoga) standardnoga jezika / A. Peti-Stantić // *Jezični varijeteti i nacionalni identiteti: prilozi proučavanju standardnih jezika utemeljenih na štokavštini*. / Ured. L. Badurina, I. Pranjković, J. Silić. – Zagreb : Disput, 2009. – S. 71–82.
52. Peti-Stantić A. Зазнач. праця.
53. Perović M., J. Silić J., Vasiljeva Lj. Pravopis crnogorskoga jezika / M. Perović, J. Silić, Lj. Vasiljeva. – Podgorica 2010. – 384 s.
54. Čirgić A., Pranjković I., Silić J. Gramatika crnogorskoga jezika / A. Čirgić, I. Pranjković, J. Silić – Podgorica, 2010. – 358 s.
55. Крючкова Т. Б., Нарумов П. Б. Социолінгвистика в Германии / Т. Б. Крючкова, П.Б. Нарумов // *Зарубежная социолінгвистика. Германия. Испания* / Отв. ред. Ю. В. Михальченко. – Москва : Наука, 1991. – 157 с.
56. Черненко Г. А. Прогнозування мовного конфлікту як соціолінгвістичне завдання / Г.А. Черненко // *Мовознавство*. – 2011. – № 2. – С. 47–56.
57. Дешериев Ю. Д. Проблема функционального развития языков и задачи социолінгвистики / Ю. Д. Дешериев // *Язык и общество*. – Москва : Наука, 1968. – 383 с.
58. Ѓуркова А. Социолінгвистички аспекти на македонскиот јазик: од стандардизација до актуелните тенденции. [Електронниј ресурс]. – Доступно з : <http://philologicalstudies.org/dokumenti/2008/vol2/2/4.pdf> (10 грудня 2016р.).
59. Lice i naličje jezične globalizacije / Ured. B. Kryžan-Stanojević. – Zagreb : Srednja Europa, 2009. – 160 s.
60. Inovacije u slavenskim jezicima / Ured. B. Kryžan-Stanojević. – Zagreb : Srednja Europa, 2011. – 154 s.
61. Jezik i mediji : jedan jezik – više svjetova / Ured. J. Granić. Zagreb-Split : Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku, 2006. – 808 s.
62. Hrnjak A. Kogda pervaja dama stanovitsja zheleznoj? / A. Hrnjak // *Jazyk i kul'tura* / Ured. N. Alefirenko. – Belgorod : Izdatel'stvo BelGU, 2010. – S. 176–180.
63. Hrnjak A. Не хватает ли нам мужской или женской руки? (о влиянии изменчивых гендерных стереотипов на хорватскую и русскую фразеологию) / A. Hrnjak / Категоризация действительности в языке и культуре / Ред. Е. Е. Стефанский. – Самара : Самарская гуманитарная академия, 2012. – S. 116–122.
64. Hrnjak A. Gendernye stereotipy v russkih i horvatskih frazeologizmah s komponentom 'baba' / A. Hrnjak // *Jevropejskaja mental'nost' skvoz' prizmu jazyka : mezhdunarodnyj sbornik nauchnyh trudov po lingvokulturologii* / Ur. E. Stefanskij. – Samara : Samarskaja humanitarnaja akademija, 2010. – S. 101–106.
65. Поповић Љ. Гендерни аспект језичке слике стварности Украјинаца и Срба / Љ. Поповић. [Електронниј ресурс]. – Доступно з : [http://www.slavistickodrustvo.org.rs/pdf\\_dokumenti/Slavistika\\_X\\_2006.pdf](http://www.slavistickodrustvo.org.rs/pdf_dokumenti/Slavistika_X_2006.pdf) (8 грудня 2016р.).
66. Begović B. Upotreba rodno osetljivog jezika i prikaz žena u štampanim medijima u Srbiji / B. Begović. [Електронниј ресурс]. – Доступно з : [https://www.google.com.ua/?gfe\\_rd=cr&ei=n6DIVZ\\_1AaLe8gelrKmlCQ&gws\\_rd=cr,ssl#q=Upotreba+rodno+osetljivog+jezika+i+prikaz+%C5%BEena+u+%C5%A1tampanim+medijima+u+Srbiji](https://www.google.com.ua/?gfe_rd=cr&ei=n6DIVZ_1AaLe8gelrKmlCQ&gws_rd=cr,ssl#q=Upotreba+rodno+osetljivog+jezika+i+prikaz+%C5%BEena+u+%C5%A1tampanim+medijima+u+Srbiji). (12 грудня 2016р.).
67. Katičić R. Novi jezikoslovni ogleđi / R. Katičić. – Zagreb : Školska knjiga, 1986. – 338 s.
68. Matišić Z. Jezik i njegovi identiteti (ponešto iz hindsko-urdsckoga kompleksa) / Z. Matišić // *Suvremena lingvistika*. Br. 29/30. – Zagreb, 1990. – S. 87–97.
69. Matišić Z. Зазнач. праця.
70. Damjanović S. Jazik otačaski [monografija] / S. Damjanović – Zagreb : Matica hrvatska, 1995. – 172 s.

71. Botica S. Lijepa naša baština. [monografija ] / S. Botica. – Zagreb : Hrvatska sveučilišna naklada, 1998. – 172 s.
72. Йовева Р. Литературно образование и българоевропейска реалност / Р. Йовева // Български език и литература. – 2007, № 1. – С. 9–15.
73. Kovačević M. Identitet srpskoga jezika u ogledalu lingvistike i politike / M. Kovačević. [Електронний ресурс]. – Доступно з : [https://www.google.com.ua/?gfe\\_rd=cr&ei=n6DIVZ\\_1AaLe8gelrKmICQ&gws\\_rd=cr,ssl#q=Milo%C5%A1+Kova%C4%8Dvi%C4%87%2C+IDENTITET+SRPSKOGA+JEZIKA+U+OGLEDALU+LINGVISTIKE+I+POLITIKE](https://www.google.com.ua/?gfe_rd=cr&ei=n6DIVZ_1AaLe8gelrKmICQ&gws_rd=cr,ssl#q=Milo%C5%A1+Kova%C4%8Dvi%C4%87%2C+IDENTITET+SRPSKOGA+JEZIKA+U+OGLEDALU+LINGVISTIKE+I+POLITIKE) (12 грудня 2016 р. ).
74. Palić I. Mogućnosti funkcioniranja triju standardnih jezika )bosanskoga, hrvatskoga i srpskoga) u Bosni i Hercegovini / I. Palić // Jezični varijeteti i nacionalni identiteti: prilozi proučavanju standardnih jezika utemeljenih na štokavštini / Ured. L. Badurina, I. Pranjković, J. Silić. – Zagreb : Disput, 2009. – S. 11–124.
75. Glušica R. Jezičke prilike u Crnoj Gori / R. Glušica // Jezični varijeteti i nacionalni identiteti: prilozi proučavanju standardnih jezika utemeljenih na štokavštini / Ured. L. Badurina, I. Pranjković, J. Silić. – Zagreb : Disput, 2009. – S. 137–146.
76. Vajzović H. Jezik i identitet slavenskih muslimana: Bošnjaci između lingvistike i politike / H. Vajzović // Jezik i identitet. [Електронний ресурс]. – Доступно з : <https://www.scribd.com/doc/316753639/hanka-vajzovic-clanak-pdf>. (12 грудня 2016 р. ).
77. Виденов М. За социолінгвистическото направление и за направленията в социолінгвистиката / М Виденов [Електронний ресурс]. – Доступно з : <http://www.e-nasledstvo.com/index.php/2014-11-21-14-37-22/88-2015-09-10-09-42-38>. (1 грудня 2016 р. ).
78. Виденов М. Знач. праця. [Електронний ресурс]. – Доступно з : <http://www.e-nasledstvo.com/index.php/2014-11-21-14-37-22/88-2015-09-10-09-42-38>. (12 грудня 2016 р. ).

## THE IMPACT OF POLITICAL CHANGES ON LINGUISTIC SHIFTS IN SOUTH SLAVIA (END OF THE 20<sup>TH</sup> – BEGINNING OF THE 21<sup>ST</sup> CENTURY)

**LiudmylaVasylyeva**

*Ivan Franko National University of Lviv  
vul. Universytetska 1, Lviv, 79000, Ukraine,  
milav2000@yahoo.com*

The author addresses the impact of political changes on linguistic shifts in South Slavia and presents the researched issues concerning the historical development of the South Slavic region. The article encompasses a wide range of problems that scholars focus on and that are associated with the establishment of norms, standardization / re-standardization, language policy and language planning, relationship between language and national identity. The paper attempts at reviewing South Slavic languages norm within the framework of macrosociolinguistic approach as a manifestation of language corpus revision, i.e. *re-standardisation*, the function of which is to emphasize the status and to enhance the prestige of the South Slavic languages. It is claimed that regional sociolinguistics is triggered by social factors and this corresponds to the logic of modern linguistic paradigm. It is substantiated that the accumulation of sociolinguistic capital gains importance considering the fundamental principles of the European language policy. Entering the European sociolinguistic network and at the same time preventing the standard South Slavic languages from absorption by the West European languages are the principal concerns of the modern South Slavia language situation.

Each national community should have more than just a name, but also a unity in perspective on their joint origin, traditions, religion, culture, etc., as well as the language, which reflects certain culture. Language is not just a means of manifesting existential reserve of a nation and factor of its identification, it is also an instrument of its spiritual activity. The question of the loss of national identity can now be viewed differently. Serbian linguists interpreted Serbian linguistic identity as preservation of its

characteristics, name, and status in society in Bosnia and Herzegovina, Montenegro or Croatia. Bulgarian linguists see dangerous trends in external influences on their own language, and on the state of Bulgarian society. Bosnian and Croatian linguists believe that national identity is positively influenced by the formation and consolidation of both official languages.

Linguistic shifts in South Slavia are trying to create their own adequate, substantiated scientific concept of sociolinguistic language development, demonstrate it in a broad historical context, examine the current sociolinguistic situation, prioritize current language policy, language planning and therefore try to avoid linguistic conflicts in the society. This is facilitated by the study of language situations around the world, proving that independence of certain countries is a factor that leads to the formation of its new speakers' linguistic needs and helps determine the limits of the social functions of languages, including minority languages. In particular, independent status is a factor that affects the transformation of the previous speakers' habits of using a language in various fields.

*Key words:* South Slavic countries, language policy, standardization, re-standardization, language globalization, sociolinguistic capital, national identity.

Стаття надійшла до редколегії 13 жовтня 2016 року  
Прийнята до друку 5 грудня 2016 року

DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/ls.7.1587>